

Een collectie van 80 galvanoclichés werd geïnventariseerd, zelfs zover dat de Historische Drukkerij ook de uitgaven waarin ze gebruikt werden, kon aankopen. Het archief van Splichal is samen met de deelcollectie 'Turnhout' overgebracht naar het Stadsarchief van Turnhout en Erfgoeddag 2009 komt dichterbij. Tijd dus om alle zeilen bij te zetten...

Een terugblik naar de negentiende eeuw...

Galvanoclichés uit het RK-Jongensweeshuis in Tilburg

Enkele jaren geleden kocht de Historische Drukkerij op een veiling twee kistjes met galvanoclichés. We vonden de oorsprong van deze clichés onderaan deze kistjes. Ter bescherming lagen immers enkele vellen bedrukt papier met daarop het onderschrift 'Drukkerij van het Rooms Katholieke Jongensweeshuis te Tilburg'. Hiermee was de vermoedelijke herkomst bekend. Veel verder dan dat gegeven raakten we toen niet en het vele werk deed de zoektocht hiernaar afnemen. Afgelopen maand viel nummer 100 van 'Boekenpost' in de bus. Hierin stond een verwijzing naar een andere editie van dit tijdschrift waarin een artikel van Hans Petermeijer over het RK-jongensweeshuis in Tilburg. Dit werd de herstart van een zoektocht naar de oorsprong van deze clichés.

Het ontstaan van de drukkerij.

Joannes Zwijsen werd in 1832 tot pastoor van de Tilburgse parochie 't Heike' benoemd, en was getroffen door de armoede die er heerste onder de parochianen. In 1844 laat hij een klooster bouwen en sticht de Congregatie der Fraters van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid. In 1845 neemt hij de zorg voor de weesjongens over van de congregatie van de zusters van liefde. Om hen de gelegenheid te geven een vak te leren en om te voorzien in hun levensonderhoud en dat van de fraters, begint Zwijsen met een drukkerij. In eerste instantie moet de drukkerij drukwerk verzorgen voor religieuzen: constituties, meditaties, gebedenboeken en geestelijke lectuur. Bij de trappisten in Westmalle weet hij een tweedehands druk- en bindmachine op de kop te tikken. De betaling gebeurt door een Tilburgse weldoener. Met de aankomst van deze machines op 18 oktober 1846 is de Drukkerij van het Rooms Katholiek Jongensweeshuis te Tilburg een feit.

Onmiddellijk krijgt de drukkerij met problemen te kampen. Allereerst is er gebrek aan ruimte. De machines moeten worden geplaatst in het lokaal van de weesjongens dat eveneens als dagverblijf wordt gebruikt. In 1849 wordt een nieuw gebouw gezet. Een tweede probleem is het gebrek aan technisch geschoold personeel, want er is geen enkele frater die ook maar iets van drukken afweet. Twee externe drukkers moeten trachten de fraters enige vakbekwaamheid bij te brengen.

In de beginperiode is de capaciteit nog zeer beperkt, en de apparatuur blijkt al snel niet meer te voldoen. De talloze uitgaven en herdrukken voor scholen en kloosters maken een meer efficiënte werkwijze noodzakelijk. Daarom wordt in

IN MEMORIAM

JEF VAN ELST
 ° 29-10-1942
 † 19-03-2009

De afscheidsviering vindt plaats op woensdag 25 maart om 12 uur in de aula van het crematorium van Turnhout, Stwg op Merksplas 68.

**Rouwadres:
 Kruisbergstraat 47
 2300 Turnhout**

Voor de Historische Drukkerij is Jef van grote betekenis geweest met de realisatie van de dichtbundel 'Dichter bij Turnhout'. U kan via onderstaande link de pagina over deze realisatie terugvinden. Ook het radio-interview met Jef kan u hier opnieuw beluisteren.

1870 de 'grote pers' verkocht en vervangen door een 'snelpers'. Deze nieuwe aanwinst wordt aan de buitenwereld direct bekend gemaakt door de nieuwe naam: 'Snelpersdrukkerij van het RKJW'. In 1883 wordt een stoommachine in gebruik genomen. Vanaf nu draagt ze dan ook de naam 'stoomdrukkerij' in haar vaandel. De eerste vier jaar levert deze stoommachine nogal wat problemen op. Pas in 1887 zijn deze definitief opgelost en kan er op volle sterkte worden gedrukt.

Stichtende lectuur

De eerste jeugdboeken die verschijnen zijn gericht op de godsdienstige ontwikkeling. Zo verschijnt in 1859 de 'Korte geschiedenis van het Oude Testament' en een jaar later de 'Korte geschiedenis van het Nieuwe Testament'. Blijkbaar voorzien beide uitgaven jarenlang in een behoefte. Ze worden voor het laatst herdrukt in 1932!

Het is van deze uitgaven dat het merendeel van de galvanoclichés in de collectie van de Historische Drukkerij afkomstig zijn. De verschillende herdrukken worden nu gezocht om de collectie mee aan te vullen.

De frater-onderwijzers gingen tevens druk aan de slag met het samenstellen van schoolboeken. Zij legden daarmee de grondslag voor een traditie die hen in de twintigste eeuw grote faam bezorgde. Binnen enkele jaren verschenen boekjes voor lezen, schrijven en rekenen. Tussen 1893 en 1958 werd ook het bekende jeugdblad *De Engelbewaarder* uitgegeven.

Bloeiperiode

Tussen 1910 en 1920 maakte het katholiek onderwijs in Nederland een flinke groei mee. De financiële gelijkstelling van het openbaar en bijzonder onderwijs gaf een extra impuls. De jaren twintig en dertig gelden als een bloeiperiode van de katholieke zuil. Onlosmakelijk met de uitgeverij verbonden zijn 'Puk en Muk'. Er zouden ruim een miljoen exemplaren verschijnen van de boeken over de belevenissen van deze twee dwergen uit het land van Klaas Vaak. Hoewel vooral de leesboekjes de aandacht trekken, moeten we niet uit het oog verliezen dat het RKJW op de eerste plaats een educatieve uitgeverij was, die tal van producten voor de lagere scholen op de markt bracht.

Uitgeverij Zwijsen

In de jaren vijftig trad langzaam verandering op in het maatschappelijk bestel. Nederland begon te 'ontzuilen'. De gevolgen hiervan werden ook voor de drukkerij/uitgeverij van de fraters voelbaar. In 1959 vond een naamsverandering plaats en werd de Drukkerij van het RKJW voortaan *Uitgeverij Zwijsen*. Uitgeverij Zwijsen ging zich in toenemende mate richten op het niet-katholiek onderwijs, wat voordien ondenkbaar was.

De drukkerij kreeg in 1982 de naam *PABO-Print*. Het werd een gewone handelsdrukkerij. De fraters trokken zich geleidelijk uit het bestuur van deze uitgeverij terug, maar bleven enig aandeelhouder. In 1992 werd het volledige aandelenpakket verkocht aan de Weekbladpers Groep in Amsterdam. PABO-print ging als zelfstandig bedrijf verder.

Dank aan Gerard Post van der Molen, Hans Petermeijer en Janneke van der Veer.

Bron: **Boekenpost** nummer 21, januari-februari 1996

Zwijsen, een passie voor uitgeven. Geschiedenis van een educatieve uitgeverij,

Overdracht archief Splichal

Eind 2008 werd besloten de deelcollectie 'Turnhout' af te stoten. Dit werd noodzakelijk om de verdere uitbouw van de hoofdcollectie te kunnen garanderen. Het Stadsarchief, onderdeel van TRAM 41, toonde interesse en nam de gehele collectie over.

Tegelijkertijd werd de belofte gedaan dat het archief van Splichal, (dat vorig jaar nog kon bewaard blijven dankzij intensief lobbywerk) ook overgedragen zal worden aan het Stadsarchief. Op deze manier is de toekomst hiervan verzekerd en dreigt de collectie niet nog meer te versplinteren.

Van de eerste periode, de 'Splichal-periode' is helaas niets bewaard gebleven. In 1920 nam de familie Verwaest het bedrijf over en verhuisde enkele jaren later van de Paterstraat naar de Apostolikenstraat. Deze verhuis is vermoedelijk oorzaak van het feit dat er enkel van de 'Verwaest-periode' archiefmateriaal bewaard gebleven is.

Afgelopen maand werd zowel de deelcollectie 'Turnhout' als het archief 'Splichal' overgebracht naar het Stadsarchief. De medewerkers rest nu nog de zware taak dit alles te inventariseren.

Openingsweekends 2009/2010

2009	2010
	23-24 januari
	27-28 februari
28-29 maart	27-28 maart
25-26 april	24-25 april
23-24 mei	22-23 mei
27-28 juni	26-27 juni
25-26 juli	24-25 juli
22-23 augustus	21-22 augustus
26-27 september	25-26 september
24-25 oktober	23-24 oktober
21-22 november	27-28 november

Telkens open van 13 tot 17 uur.
Vrije toegang

Volgend weekend, 28 en 29 maart, is de Historische Drukkerij open tussen 13 en 17 uur.

Steenweg op Mol 84, 2300 Turnhout

HISTORISCHE DRUKKERIJ TURNHOUT

Steenweg op Mol 84 – 2300 Turnhout

Telefoon: +32 (0) 14 42 00 34

e-mail: info@historischedrukkerij.be

www.historischedrukkerij.be